

фоне столетия» И. Оболенского (из писателей Ч. Айтматов, Д. Гранин, В. Маяковский, С. Есенин), документальные циклы «Цивилизация», «Гении и злодей уходящей эпохи» Л. Николаева, авторскую программу С. Глазунова «Рожденные в СССР» на канале «Ностальгия». Современный читатель и зритель предпочитают разнообразие, чтобы история о писателе, интервью с ним было «среди прочих».

Визуальный образ также имеет несколько уровней значения. От узнаваемого лица на обложке журнала до более сложного рекламного и даже художественного значения. Текст с видеорядом или подборкой фотографий по-другому воздействует на читательское восприятие. В целом визуальный образ в наше время не является только дополнением к тексту, все чаще именно в нем аккумулируется основная мысль интервью, раскрываются дополнительные «смыслы».

Алесь Карлюкевіч

РВУ «Выдавецкі дом «Звязда»

РЭГІЯНАЛЬНАЯ КРАЯЗНАЎЧАЯ ПЕРЫЁДЫКА НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ: АД ІНФАРМАЦЫЙНА-ТЭМАТЫЧНЫХ ПРЫЯРЫТЭТАЎ ДА ФАРМАТУ ВЫДААННЯ

Гісторыю роднага краю немагчыма вывучаць без звароту да перыядычнага друку як галоўнай крыніцы інфармацыі. Невыпадкава і ў гісторыі культуры, і ў высьвятленні падзей шырокага сацыяльнага, грамадскага жыцця спасылкі на інфармацыю ў газеце адыгрываюць асаблівую крыніцзнаўчую ролю. Да вырашэння гэтай задачы цалкам скіравана і краязнаўчая перыёдыка. Аўтары публікацый на старонках такога кшталту часопісаў і газет імкнуцца адразу ж выконваць даследчыцкія пошукі. Яны сёння, безумоўна, зазіраючы ва ўчарашнія памяткі часу, прагназуючы заўтрашнія грамадскія зацікаўленні, ствараюць партрэт падзей, з'яў, вымалёўваюць вобразы сучаснікаў і нашых папярэднікаў.

Асабліва гэтая публіцыстычная практыка відавочная на старонках спецыялізаваных выданняў, якія носяць выразна краязнаўчы характар. У Беларусі склаліся шырокія традыцыі такой перыёдыкі. У 1925–1933 гг. выдаваўся часопіс «Наш край» (з кастрычніка 1933 – «Савецкая краіна»). У 1970–1989 гг. – бюлетэнь «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» (фактычна з яго вырас часопіс «Спадчына»). У 1990-ыя гг. у Беларусі з'явіліся часопісы «Беларуская мінуўшчына», «Беларускі

гістарычны часопіс». Але ў дадзеным выпадку хацелася б звярнуць увагу на рэгіянальныя краязнаўчыя выданні. Іх у 1990–2000-я гг. пачало выдавацца па ўсёй краіне не так ужо і мала. На фоне тых 1300 друкаваных перыядычных выданняў, якія зараз выдаюцца ў Рэспубліцы Беларусь і зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі краіны, у тым ліку 655 газет, 599 часопісаў, 36 бюлетэняў, 9 каталогаў і 1 альманаха, істотная большасць якіх так ці іначай мае дачыненне да краязнаўчых доследаў, ёсць цэлы шэраг выданняў, як правіла незарэгістраваных, якія займаюцца стварэннем краязнаўчага партрэта таго ці іншага рэгіёна Беларусі. Назавём хача б некаторыя: газета «Ракаўскі шлях» (Ракаў – Мінск), часопісы «Мишпоха» (Віцебск), «Лідскі летапісец» (Ліда), «Павет» (Браслаў), «Гістарычная брама» (Пінск), альманах «Лунінецкі сшытак» (Лунінец) і інш. У кожнага з выданняў – розная перыядычнасць. У «Мишпохи», напрыклад, – скразная нумарацыя, ад пачатку выдання да сённяшняга дня. Пінская «Гістарычная брама», якая выдаецца з 1997 года, мае перыядычнасць два выпускі ў год. Але ўсе выданні падобныя ў адным: іх рэдакцыі, іх укладальнікі, адпаведна і аўтары імкнуцца, грунтуючыся на мясцовым матэрыяле, прыўнесці нешта новае ў гістарыяграфію таго ці іншага рэгіёна.

На сённяшнім этапе развіцця рэгіянальнага краязнаўчага друку адно з самых прыкметных выданняў – рэгіянальны альманах «Астремчаўскі рукапіс» (месца выдання – Брэст; заснавальнікі – Брэсцкі раённы выканаўчы камітэт, аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брэсцкага райвыканкама, Брэсцкі раённы выканаўчы камітэт). Выходзіць штоквартальна, пачынаючы з першага квартала 2013 г. Усяго пабачыла свет шэсць нумароў. Рэдактар і ўкладальнік – Аляксандр Валковіч, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтар некалькіх кніг мастацкай прозы і публіцыстыкі. Вопытны журналіст і публіцыст. Існуе рэдакцыйная калегія альманаха. У выдання ёсць навуковыя кансультанты: доктар філалагічных навук А.І. Мальдзіс (г. Мінск), доктар філалагічных навук І.А. Швед (г. Брэст). Аб’ём першага нумара – 5,4 друкаваных аркуша. Другога і астатніх – 8,1 др. арк., 96 старонак. Альманах багата ілюстраваны. У артыкуле «Уступнае слова ад імя рэдакцыйнай калегіі» старшыня Брэсцкага райвыканкама Уладзімір Мацука наступным чынам выклаў стратэгію і задачы альманаха: «Мы назвалі зборнік “Астремчаўскім рукапісам”, уклаўшы ў гэтае азначэнне як аўтэнтычны, так і вобразны, збіральны сэнс. І зрабілі гэта не толькі з мэтай аднаўлення гістарычнай справядлівасці ў адносінах наймення і паходжання самога “Астремчаўскага рукапісу”, які некаторыя пра-

цягваюць памылкова называць “Полацкім сшыткам” і прагматычна выкарыстоўваюць ў якасці сцэнічнага, творчага брэнда. Мы зрабілі гэта найперш дзеля таго, каб, абапіраючыся на нашу знакамітую астрамечаўскую першакрыніцу, працягнуць размову пра традыцыйную культуру Берасцейскага рэгіёна, перакінуўшы тым самым трывалы масток да сённяшняга дня. Мы назвалі свой альманах краязнаўчым таму, што тэрмін “краязнаўства” ў нашым разуменні раўназначны паняццю “спадчына роднага краю”, а гэтая высокая катэгорыя змяшчае рознабаковыя веды ў сферах традыцыйнай і сучаснай культуры і гісторыі. Зыходзячы з гэтай трактоўкі, мы пастараемся данесці да шырокай грамадскай цікавосты, а часам і ўнікальныя матэрыялы пра музычную, песенную, вусна-паэтычную, харэаграфічную, гістарычную, літаратурную спадчыну Берасцейскага краю і яго найяскравейшых прадстаўнікоў. Будзем рэгулярна расказваць пра традыцыйныя і сучасныя рамёствы, пра народныя таленты, якімі заўсёды будзе жывіцца Зямля Берасцейская...».

У працяг тэмы ўжо ў першым нумары альманаха патлумачваецца паходжанне вядомага рукапісу XVII стагоддзя як «Астрамечаўскага рукапісу», а не «Полацкага сшытка» – і ў доказ гэтага друкуецца артыкул доктара філалагічных навук Адама Мальдзіса «“Полоцкая тетрадь”? Нет. “Остромечевская рукопись”? Да» (альманах выходзіць на дзвюх мовах – беларускай і рускай). І далей змяшчаецца інфармацыя дырэктара Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі А.А. Лукашанца, старшыні СВК «Астрамечава»: «У склад рукапісу № 127/56 Ягелонскай бібліятэкі ўваходзіць старабеларускі ўніяцкі трэбнік, які быў у XVII ст. перапісаны ў вёсцы Астрамечава (зараз – населены пункт Брэсцкага раёна Брэсцкай вобласці) і ў 1956 г. набыты бібліятэкай Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве, дзе захоўваецца і зараз...». Тэма перайменавання помніка музычнай культуры, відавочна, на гэтым наўрад ці будзе вычарпана. І ўсё ж зварот да ўсталявання справядлівасці значыць вельмі шмат. Шкада, што на гэтую акалічнасць не звярнулі ўвагу рэцэнзенты, аглядальнікі першага і наступных нумароў альманаха. Іх выступленні ў перыядычным друку маглі б істотна пашырыць тэму. Важнай характарыстыкай зместу часопіса, альманаха, ды і ўвогуле яго стратэгіі з’яўляюцца рубрыкі, пад якімі змешчаны матэрыялы. Як і для любога перыядычнага часопіса, рубрыкатар як пералік і парадак пастаянных ці перыядычных раздзелаў вылучае тэмы і саму спецыфіку, сам накірунак выдання. У «Астрамечаўскім рукапісе» налічваецца болей дваццаці рубрык.

Праўда, некаторыя з іх, застаючыся па зместу ранейшымі, набылі ў наступных нумарах у параўнанні з першым ці другім некалькі іншыя назвы. Як прыклад: у першым нумары – «Святло праваслаўя», а ў другім і трэцім – ужо «Святло хрысціянства». Альбо: у першым – «Астрамечава і “астрмечаўцы”». Чароўныя спевы спадчыны». У другім і наступных: дзве асобных рубрыкі – «Астрамечава і астрмечаўцы» і «Чароўныя спевы спадчыны». Назвы рубрык вельмі красамоўна адлюстроўваюць праблемна-тэматычнае поле выдання: «Бацькоўскімі сцежкамі», «Старонкі гісторыі», «Дом рамёстваў», «Літаратурная сядзіба», «Кніжная зала», «З бабулінага куфра», «Кніжная зала», «Вернісаж», «Калаўрот культурнага жыцця», «Маладое дрэва» і інш. Такі падбор рубрык дапамагае структурызацыі альманаха, настройвае чытача на паслядоўнае знаёмства са зместам.

Падсумоўваючы агляд краязнаўчага альманаха «Астрамечаўскі рукапіс», хацелася б звярнуць увагу на наступныя акалічнасці. Несумненна, што краязнаўчы перыядычны друк патрабуе развіцця. Пры гэтым шляхі для пашырэння яго прасторы могуць быць самыя розныя. З аднаго боку, гэта – заснавальніцтва газет, часопісаў і альманахаў грамадскімі арганізацыямі, некамерцыйнымі фондамі. З другога – выдаткоўванне сродкаў з дзяржаўнага бюджэта на фінансаванне краязнаўчай перыёдыкі. Магчыма – праз шырокую арганізацыю падпіскі ў бібліятэчнай сетцы альбо ў сістэме школьнай адукацыі. Асабліваю ўвагу варта надаваць мясцоваму краязнаўчаму друку. Чаму б не выпускаць болей шырока, напрыклад, перыядычны альманахі рэгіянальнага характару? Іх выданне маглі б арганізаваць супольна рэдакцыі раённых газет двух-трох ці болей рэгіёнаў. Згаданыя вышэй альманахі, часопісы якраз часам і ставяць задачы асвятлення гісторыі некалькіх рэгіёнаў, у большай ступені ўважлівыя да геаграфіі раёна ў судакрананні з ваколіцамі. Арганізатары выданняў мысляць катэгорыямі ранейшых паведаў. «Лідскі летапісец» – гэта погляд на гісторыю Лідскага павета. «Павет» – адлюстраванне мінуўшчыны, мемарыялізацыя Браслаўскага павета. Маглі б такога кшталту выданні перыядычнага характару быць, напрыклад, і на Пухавіччыне ці Чэрвеньшчыне – і распавядаць пра Ігуменскі павет. А яшчэ – у Барысаве, Ашмянах, Навагрудку і іншых куточках нашай багатай на гісторыю краіны.

Відавочным з’яўляецца выснова, што найбольш падыходзіць для стварэння сістэмы перыядычнага друку краязнаўчага напрамку менавіта альманах як форма выдання. І не толькі таму, што альманах не патрабуе пэўнай перыядычнасці. Галоўная задача краязнаўчай публіцыстыкі – не вырашэнне інфармацыйных задач, а хутчэй – стварэнне пэўнай

выхаваўчай атмасферы вакол стаўлення да сваёй малой і вялікай Радзімы. Таму і пэўныя жанры, тэмы, стылі, навукова-публіцыстычны падыход – якраз найболей падыходзяць да фармату такога выдання. Ды і аўтары, якія будуць працаваць дзеля выканання гэтага клопату, не будуць абмежаваны памерамі інфармацыйных газетных ці часопісных жанраў. Часцей у альманаху будуць выступаць пісьменнікі, публіцысты, навукоўцы. Фармат выдання дазволіць даваць болей шырокі і болей шматпланавы ілюстрацыйны матэрыял, дасць магчымасць друкаваць у якасці дадаткаў, напрыклад, факсімілье ранейшых публікацый пра той ці іншы край, а яшчэ выкарыстоўваць паказальнікі, падаваць шырокую краязнаўчую бібліяграфію, што толькі ўпрыгожыць выданне такога кшталту.

Арцём Кавалеўскі

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ПРАВА НА ПАМЫЛКУ: ШЛЯХ ЛІТАРАТАРА-ПАЧАТКОЎЦА (з вопыту працы са студэнтамі спецыяльнасці «Літаратурная работа (творчасць)»)

Прынята лічыць, што празаік адрозніваецца ад паэта тым, што, каб напісаць па-сапраўднаму моцны, таленавіты, яскравы твор, ён павінен валодаць не толькі высакародным густам да прыгожага пісьменства, майстэрствам, тонкім адчуваннем вобразнай сутнасці слова і метафарычным навыкам пераўвасабляць рэчаіснасць у іншасвет, а – у першую чаргу – глыбокім перажываннем паўсядзённасці, вострым суперажываннем асобнаму чалавеку і чалавецтву наогул, адчуваннем чужога болю як свайго ўласнага, бо мастацкая проза і ёсць тым унутраным, часам хранічным болем, пераасэнсаваным аўтарам і ўвасобленым у мастацкім тэксце. Але як гэтаму навучыцца? Пры наяўнасці абавязковых літаратурных здольнасцей празаіку неабходна мець пэўны жыццёвы вопыт, умець і любіць спасцігаць рэчаіснасць да самых глыбінь, не баяцца корпацца ў тым брудзе і смецці, якія часта фарміруюць штодзённае жыццё чалавека. Словам, трэба не проста *пражываць*, але *перажываць* жыццё, скрупулёзна *перажываючы* не толькі мякіш, але і чэрствыя скарынкі экзістэнцыяльнай сутнасці. Паказальна, што выбітнымі празаікамі нярэдка становіліся людзі без так званай спецыяльнай літаратурнай адукацыі. Ну а калі казаць зусім проста, мазгі празаіка закручаны іншым чынам, чым мазгі паэта...